Maradandó élmény volt

A szovjet kultúra napjairól

A Szovjetunió és Magyarország több évtizede folyamatosan gazdagodó kulturális együttműködésének kimagasló eseménysorozata zárult le az október 30. és november 8-a között rendezett kulturális napok befejeztével.

— A szovjet kultúra nagy sikert aratott ünnepi bemutatkozása tovább erősítette népeink barátságát — mondotta nyilatkozatában *Rátkai Ferenc* művelődési miniszterhelyettes. Lényeges jellemzője volt, hogy *igen magas színvonalú, maradandó művészeti élménnyel gazdagította közönségünket.*

A program másik fontos vonása az volt, hogy összetétele és sokszínűsége révén *lehetőséget teremtett a mai szovjet művészet szinte teljes keresztmetszetének megismerésére.* A vendégszereplésre érkezett előadók, együttesek közül sok már rég szinte személyes ismerőse a magyar közönségnek. Külön örömet jelent, hogy a szovjet művészet olyan fiatal, tehetséges képviselői is bemutatkoztak Magyarországon, akiknek mostani teljesítményét látva, talán joggal remélhetjük: legközelebb már mint világhírű előadókat üdvözölhetjük őket.

E tíz nap alatt hasznos, nyílt eszmecserékre került sor a szovjet és magyar művészeti szövetségek képviselői között, együtt keresték a közös munka újabb lehetőségeit, formáit.

— A rendezvénysorozat sikere bizonyítja, hogy kulturális intézményeink nyitottak a szocialista művészet egyetemes érvényű értékeinek befogadására, készek azok közvetítésére. Nemcsak a mostanihoz hasonló ünnepnapokon, hanem folyamatoson gazdagodó kapcsolataink mindennapjaiban is. A most zárult eseménysorozat olyan művészeti területekre is rávilágított, amelyekről máskor kevesebb hírt kapunk. Úgy vélem tehát: *a legfontosabb feladatunk a folyamatos, állandó jelenlét erősítése annak érdekében, hogy szellemi kincseink egymás kultúrájának szerves részévé váljanak.*

— Ennek érdekében került sor megbeszélésekre a további gyakorlati tennivalókról a rendezvényekre hazánkba érkezett hivatalos szovjet delegációval, amelyet *Pjotr Gyemicsev*, az SZKP KB Politikai Bizottságának póttagja, a Szovjetunió kulturális minisztere vezetett. A közeljövőben kerül sor a két ország új kulturális együttműködési munkatervének aláírására, amely a következő öt évre szabja meg közös feladatainkat. A legközelebbi tervek közül pedig kiemelésre kívánkozik az a *nagyszabású programsorozat, amellyel a Szovjetunióban is megemlékeznek majd Bartók Béla születésének 100. évfordulójáról.* Így például A kékszakállú herceg vára nagy sikerű moszkvai bemutatója után ez alkalommal A fából faragott királyfit is színpadra állítják a nagyszínház művészei. (MTI)

Különleges hasonmás kiadások

A különleges könyvek, könyvészeti ritkaságok gyűjtői a közeljövőben több új kötettel gyarapíthatják könyvtárukat. Az Akadémiai Kiadó és az Európa Könyvkiadó Helikon szerkesztősége jóvoltából.

Már az üzletekben van *„Batsányi János, poétikai munkái"*-nak hasonmás kiadása, amellyel a Magyar Tudományos Akadémia kézirattárának becses értéke vált közkincsé. A fakszimiléhez járuló tanulmányban *Keresztúry Dezső* akadémikus, Batsányi küzdelmes életútjának és munkásságának avatott tollú ismerője rekonstruálja az 1834-ben készült kézirat megmentésének, a kötet létrejöttének és kiadásának kalandregénybe illő fordulatos, izgalmas történetét.

A hazai XV. századi kódexek közül mind méretével, mind gyönyörű miniatúrával kitűnik az Országos Széchenyi Könyvtárban őrzött, úgynevezett *Mátyás-graduale*, amelynek fakszimile kiadása a napokban hagyja el a nyomdát. Eredete, minatűr díszének keletkezéstörténete régóta izgatja a szakembereket. *Soltész Zoltánnénak* a kötethez írt tanulmánya választ ad a kódexszel kapcsolatos tudományos kérdésekre. Újdonság lesz a *mátyuni kódex* is.

Megyei ifjúsági könyvnapok

Vetélkedősorozat

A KISZ KB kulturális osztálya kezdeményezésére az idén is meghirdette a KISZ Csongrád megyei bizottsága és a Somogyi-könyvtár a *Könyv és ifjúság* vetélkedősorozatot. Ennek célja: az olvasás megszerettetése, a könyvtár és az ifjúság kapcsolatának javítása, a kortárs írók megismertetése, a kézikönyvek, a könyvtárak használatáról való ismeretek bővítése.

A Somogyi-könyvtár a helyi vetélkedők forgatókönyvének alapjául irodalomjegyzéket adott ki, megkönnyítve ezzel a szervezők munkáját, a jelentkezőknek pedig a felkészülést. *A felhívásra 200 középiskolás és 14, dolgozókból álló csoport jelentkezett.* Az elődöntők most folynak. *A szegedi járási döntő november 14-én* délután 2 órakor lesz. *A városi döntőre* — amelybe tíz csoport juthat — *november 16-án* 9 órakor kerül sor. *A megyei döntő november 23-án* szintén 9 órakor lesz. Mindegyik fordulónak a Somogyi-könyvtár olvasóterme ad otthont.

A vetélkedőkhöz kapcsolódva Csongrád megyében *egyhetes rendezvénysorozat* kötődik. A KISZ Csongrád megyei bizottsága, a KISZ Szeged városi bizottsága, a Somogyi-könyvtár és a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat *megyei ifjúsági könyvnapokat* rendez. Színes és gazdag program várja az érdeklődőket. A rendezvénysorozatot 11-én a 600. számú Móra Ferenc Szakmunkásképző Intézet ifjúsági klubjában délután 4 órakor *Hafgesang Péter* igazgató nyitja meg.

Ex libris kiállítás nyílik ma, hétfőn a Bartók Béla Művelődési Központban. A 600. számú Móra Ferenc Szakmunkásképző Intézetben *vásárlással egybekötött kiállítás* várja az érdeklődőket. *Kübekházán*, a könyvtárban öt órakor *író-olvasó találkozót* rendeznek *Tóth Béla* József Attila-díjas íróval. *A mártélyi könyvtárban dr. Szántó Imre* tanszékvezető egyetemi tanár tart előadást délután 4 órakor Bethlen Gábor alakja a történetírás tükrében címmel.

Tudomány a gyakorlatnak

A kender gyógyítható

A műrostos világ leghamarabb a kenderipart ütötte fejbe. Megszédült tőle, eltájolódott, maga is azt hitte, sokkal jobb lesz a műszál, mint a termett rost. Meg is kezdte a visszavonulást, szerencsére fokozatosan csak. Időközben változott a piac gusztusa, rájöttek az emberek, hogy sok mindenre jó a műanyag, de sok másra nem jó. Bölcs gondolattal csak oda lehetett eljutni, gyártsuk műanyagból, amire a műanyag is jó, de kanyarodjunk vissza a természetes szálakhoz, ha többre megyünk velük.

Újra kinyílt a magyar kenderipar termékei előtt is a világpiac. Fonni, szőni csak akkor lehet, ha termelnek is, *termelési rendszer alakult ki tehát*, hogy mindig legyen annyi, amennyi kell, és mindig olyan, amilyen kell. A visszakanyarodás azonban kellemetlen fölismeréssel járt: már a kender se a régi. A nemesítők kitettek magukért, egymás után adták azokat a fajtákat, amelyek jóval több rostot adtak, mint a régiek, örülni lehetett neki. De micsoda öröm az, amelyik káromkodásba fullad? A fonók és szövők szidni kezdték a kendert, mert nem engedelmeskedett úgy, ahogy megszokták. *Időközben durvább lett a rost.* Ami most a legfinomabbnak számítódik, a negyvenes években durvaként felre tették, és más célokra használták föl. Más baj is adódott: hamarabb szakad a madzag, a kötél, a ponyva, a heveder, a zsák, mint azelőtt. Ki kell igazítanunk ezt a mondatot, csak szakadna, ha különböző adalékanyagokkal nem kevernék. Viszont pénzbe kerül, amit hozzáadnak, a munka is több vele. Jó lenne inkább *megtudni, mi történt a kenderrel?* Műszerekkel mérték, és a műszerek nem mutattak ki semmit. A kender ugyan régi növényünk, már az óegyiptomiak is ismerték, tudunk is róla nagyon sokat, de most szétfutott kezeit az ipar is, a mezőgazdaság is, és a kettejük érdekeltségéből szövődött termelési rendszer is. Valami baj lehet, de nem tudni, micsoda.

Azt viszont a mai ember tudja jobban a réginél, hogy a tudomány műhelyeiben nagy tartalékenergiák halmozódtak föl. Úgy is mondhatnánk, hogy kiaknázatlan lehetőségeink zöme az emberi fejekben van. Megkérték a szegedi egyetem docensét, a növénytanos *dr. Gulyás Sándort, keressen választ arra a kérdésre, miért szakad az, ami korábban nem szakadt.* Takargatni valónk nincsen, nyerni viszont nagyon sokat lehet, ha sikerül megtudni valamit.

A biológus első lépése mi más lehetne, megnézni a rostot. Mikroszkóp alá teszi, és nem lát rajta semmi különöset. Nagyítja jobban, akkor se. Az pedig tény, hogy a mezőgazdaság nem követ el nagy baklövéseket, a fonoda se, a bajnak valahol itt kell lennie. Rajta felejtődik egyszer a polarizációs szűrő a mikroszkópon, és rögtön látható, amit eddig sejteni se lehetett. Ami eddig szépnek, egészségesnek látszott, minden hibája előjött; majdnem olyan repedések vannak a roston, mint a régi freskókon. Egymást követik a vizsgálatok, *kiderül, az aratást megelőző lombtalanítás vegyszere is ludas:* egy kicsit zsugorítja a szálakat, közben megrepedezhetnek. *Arra is rájön a kutató, minél sűrűbben vetik a kendert, annál gyöngébb a rostja, annál könnyebben sérül.* Mér és számol, és *tanácsokat ad a termelőknek:* hektáronként négymilliónál több csírával ne számoljanak a vegyszerezéssel pedig várjanak, amíg jobban meg nem érik a növény.

Az eredmény kézzel fogható, de nem teljes. Arra is gyanakodott a kutató, talán az előző vetemények után maradtak olyan vegyszerek, amelyek ártanak. Sorra próbált mindent, a hiba nem itt van. Talán a tápanyag-adagokban? Ha az eddigi alaptrágyán fölül még káliumot adnak alá, jobb lesz a rost. Van olyan anyag is a műtrágyaadagokban, ami árt. *Össze kell állítani tehát azt a legjobb keveréket, amely nem árt, inkább használ.*

Ez se megoldhatatlan feladat, de a kender még mindig szakad. Az összes föllelhető fajtát megvizsgálta Gulyás Sándor, hátha magyarázatot ad az összehasonlítás. Nem adott. Ellenben *észrevett valamit, amit eddig soha nem vettek észre: a kender rostjában tumorok vannak.* Megfesteni se kell a mikroszkóp alatt, akkor is látszik. Tumor sok van, ahol pedig van, ott gyöngül a szál. A kender beteg. A rostok 30 százalékán ott a tumor. Ezt vajon mi okozza?

Rovar lehet a kártevő, de melyik. Védekeznek ellene, 8—9 százalékra sikerül visszaszorítani a fertőzöttséget. Ide már a növénytanos kevés, rovarok tudójára van szükség. *Megállapítják, hogy a kender ormányos kártevője igen elszaporodott.* A nagy táblák sűrű állományában könnyebben szaporodnak a rovarok, sokszor vetnek kender után újra kendert, még csak helyet se kell változtatniok. Sorra követik egymást a vizsgálatok, mire kiderül, hogyan lesz az ormányos közreműködésével tumor. Belerakja petéit a kender szárába. A lárva fejlődése közben olyan vírushatás lép föl, ami ellen másképpen nem lehet védekezni, ki kell irtani az ormányost. Előálltak a növényvédelem szakemberei, ez már az ő leckéjük.

Pécsi István a kendertermesztési rendszer embere, őt kértem meg, válaszoljon: mennyi idő kell ahhoz, hogy a tudomány fölismerését a gyakorlat kamatoztassa? Azt mondta, a mostani szervezettség igen nagy segítséget ad. Körülbelül 7 ezer hektáron termelnek kendert az országban. Ha nem veszik figyelembe a Gulyás-féle kutatásokat, a teljes termés hibás lesz. A rendszer központi termelési irányítást jelent, *jövőre előírják, mikor kell védekezni a kártevő ellen, milyen műtrágyakeveréket szabad használni, milyen töménységű vegyszerrel, mikor szabad a kender lombját leperzselni.* Két év alatt földerítette a tudomány az okok 90 százalékát, és orvosságot is talált rá, a harmadik évben már hasznot hoz. Igaz, az eddigi ismeretekből oldalágon még több feladat is fakadhat. Lépést kell váltaniok a nemesítőknek is. Be akarták vezetni a kender minőség szerinti átvételét úgy, hogy többet adnak azért, amelyikben több a rost. Kénytelenek változtatni rajta, mert a durva és szakadó rostból hiába terem sok, a haszna csekély marad. *A nemesítőket arra biztatják, finom rostú fajtákat adjanak.*

A természetes szálak után kapva kap a piac, de azonnal megnézi, mikor szakad. Jól jár tehát a kenderipar, ha a természetes anyagok régi hírét is visszaállítja. Segítséget kért a tudománytól, megoldhatatlannak látszó gondjaira feleletet kapott. Költségei vannak, de sokszorosan megtérülnek. A jó portékának van piaca.

Horváth Dezső

Egy fémműves kézjegyei

Mintha meséskönyvet lapozgatnék. Rövid, tagolt szövegrészek, közben és utánuk pedig képek sokasága. Némelyik a sarokba húzódik, mások viszont egész- és kétlapos helyet kapnak. Műves, formadús ékszereket, kulacsokat vagy köztéri műveket látunk, s a terjedelmesebb felvételek, a részletkiemelések tüzetesebb szemlélődésre csábítják az olvasót. Hogy értelmet és kapcsolatot találjunk a geometrikus és organikus alakzatok rendszerében, azután a napot, virágokat, emberfejeket idéző díszítő körformák kapcsolódásában. Közben rácsodálkozhatunk a vörösréz színgazdagságára. A kadmiumos csillogásokra, máshol meg az okkerek és narancsok felé hajló fémanyag melegségére. Nyilván, ez a sárgákban vibráló képi alaphang indukálja az ezeregyéjszakák hangulatát, továbbá a burjánzó motívumsorok. Pedig *Engelsz József* iparművész munkássága a fémekkel vívott kemény küzdelemben formálódik.

A *Corvina műterem* sorozat szerkesztősége mindenesetre méltányolja a tárgyformáló művészeteknek ezt az ágazatát. Hisz kiadványaik jórésze jelentős, de többnyire csak szakmai körben ismert iparművészekkel foglalkozik. Már másodjára szólal meg *Kocogh Ákos* művészettörténész ebben a formában (Finta László, 1978.), a mostani kötete elevenebb, magvasabb lett az előzőnél. Igaz, itt is alkalmazza a megszokott párbeszédes módszert, most is frappáns, tanáros összefoglalással zárja mondandóját, ám menet közben újdonságokkal találkozunk. Engelsz József művei szomszédságában megjelenik a honfoglalás kori nagyszentmiklósi korsó vagy Hans Arp plasztikája, érzékeltetve a művészi szuverenitás történelmi, egyéni meghatározottságát. De összességében is konkrétabb, műalkotás-centrikusabb a kötet. Önálló fejezeteket olvashatunk a különféle rendeltetésű, megoldású műtárgycsoportokról, egyebek között az „Ékszerek"-ről, a „Váza és kulacs" variációkról s az architektonikus kompozíciókról.

Érdemes hát figyelmesebbnek lenni ezeknél a tanulságos részeknél, noha az alkotó elméleti, szakmai fejtegetése sem érdektelen. Annál inkább, mivel Engelsz József *a kortárs fém- és ötvösművészet egyik legmarkánsabb, legsokoldalúbb egyénisége*, egyszersmind az iparművészképzés népszerű tanára. Logikus tehát, hogy a fiatalabb művészgeneráció helyzete, a képző- és iparművészet kapcsolata is szóba kerül. És ez utóbbi kérdéskörben megfogalmazódott álláspontokból már rálátunk Engelsz alkotói módszerére. Számára nincsenek merev műfaji korlátok, hierarchikus esztétikai kategóriák. Minden műalkotásnak sajátságos funkciója, sajátságos anyagi hordozója van. Csak ezekkel összhangban működhet a művész tehetsége, fantáziája, igazában a minőséget is ebben az összefüggéslánccban lehet keresni. Nem utolsó szempont, hogy egyféle nemzeti forma kimunkálását szorgalmazza, csakhogy ehhez *„... rengeteg játékra, kínlódásra és kísérletre van szükség."*

Különös jelentősége van Engelsz József munkásságában a *Szeged városi tanács házasságkötő termébe készített Életfának.* Itt alkalmazta először a forrasztásos technikát, a pozitív és negatív formákra épülő dinamikusabb térképzést. Ezen az alkotáson is megfigyelhetjük az ókori kultúrák tanulságait felhasználó „ékírásos" kézjegyeket, akárcsak a nemzeti sajátságokra utaló részleteket. A fa koronái tulipán motívumokat, mesebeli szavakat, vagy jellegzetes állatfejeket idéznek, de utánérés, népieskedés nélkül. Engelsz monumentális hatású plasztikája ugyanis elsősorban a modern művészet formajegyeit viseli (például Arp hatását), csakhogy közben megannyi átírást és visszacsatolást alkalmaz. Igazában az a többsíkú gondolatiság teszi vonzóan izgalmassá, korszerűvé a művet, nem is szólva az igényes szakmai megoldásról.

És micsoda bravúros formai, tartalmi leleményekkel gazdagodtak az utóbbi évtizedben született köztéri produktumok (Székesfehérvár, Videoton tanácsterem; Bp., Szeszipari Vállalat fali plasztikája)! Szóval haszonnal, évezettel nézegethetjük Kocogh Ákos könyvét, hisz meglehetősen homályos képzeteink vannak a fémművességről. Pedig *tárgyformáló kultúránknak ez az egyik legősibb, legerősebb ága;* kortárs ötvösművészetünknek pedig nemzetközi rangja van. Engelsz József művészként és pedagógusként is érdekelt az elismerésben. *(Corvina műterem, 1980, Bp.).*

Szuromi Pál

Falugyűlések

A héten folytatódnak a szegedi járásban megrendezendő falugyűlések. *Dócon*, a művelődési házban *november 11-én*, délután 5 órakor. *Pusztaszeren* a művelődési házban *november 16-án* 9 órakor, *Öttömösön* a művelődési házban *november 17-én*, délután 6 órakor, *Zsombón* a művelődési házban *november 17-én*, délután 6 órakor lesz falugyűlés. Ugyanezeken a napokon délután 5 órakor rendezik meg falugyűlésüket a *domaszékiek* az iskolában, a *kübekháziak* délután 6 órakor a művelődési házban, a *tiszaszigetiek* is 6 órakor a művelődési házban. *Balástyán 18-án* délután 5 órakor a vendéglőben, *Mórahalmon*, ezen a napon délután 6 órakor a művelődési házban lesz falugyűlés.